

La muralla y los libros A fal és a könyvek

de Jorge Luis Borges
Traducción de László Scholz

He, whose long wall the wand'ring Tartar bounds...
Dunciad, II, 76.

„Kőbor tatárt feltart hosszú falával...”
Dunciad, II, 76.

Leí, días pasados, que el hombre que ordenó la edificación de la casi infinita muralla china fue aquel primer emperador, Shih Huang Ti, que asimismo dispuso que se quemaran todos los libros anteriores a él. Que las dos vastas operaciones —las quinientas a seiscientas leguas de piedra opuestas a los bárbaros, la rigurosa abolición de la historia, es decir del pasado— procedieran de una persona y fueran de algún modo sus atributos, inexplicablemente me satisfizo y, a la vez, me inquietó. Indagar las razones de esa emoción es el fin de esta nota.

Históricamente, no hay misterio en las dos medidas. Contemporáneo de las guerras de Aníbal, Shih Huang Ti, rey de Tsin, redujo a su poder los Seis Reinos y borró el sistema feudal; erigió la muralla, porque las murallas eran defensas; quemó los libros, porque la oposición los invocaba para alabar a los antiguos emperadores. Quemar libros y erigir fortificaciones es tarea común de los príncipes; lo único singular en Shih Huang Ti fue la escala en que obró. Así lo dejan entender algunos sinólogos, pero yo siento que los hechos que he referido son algo más que una exageración o una hipérbole de disposiciones triviales. Cercar un huerto o un jardín es común; no, cercar un imperio. Tampoco es baladí pretender que la más tradicional de las razas renuncie a la memoria de su pasado, mítico o verdadero. Tres mil años de cronología tenían los chinos (y en esos años, el emperador Amarillo y Chuang Tzu y Confucio y Lao Tzu), cuando Shih Huang Ti ordenó que la historia empezara con él.

Shih Huang Ti había desterrado a su madre por libertina; en su dura justicia, los ortodoxos no vieron otra cosa que una impiedad; Shih Huang Ti, tal vez, quiso borrar los libros canónicos porque éstos lo acusaban; Shih Huang Ti, tal vez, quiso abolir todo el pasado para abolir un solo recuerdo: la infamia de su madre. (No de otra suerte un rey, en Judea, hizo matar a todos los niños para matar a uno.) Esta conjetura es atendible, pero nada nos dice de la muralla, de la segunda cara del mito. Shih Huang Ti, según los historiadores, prohibió que se mencionara la muerte y buscó el elixir de la inmortalidad y se recluyó en un palacio figurativo, que constaba de tantas habitaciones como hay días en el año; estos datos sugieren que la muralla en el espacio y el incendio en el tiempo fueron barreras mágicas destinadas a detener la muerte. Todas las cosas quieren persistir en su ser, ha escrito Baruch Spinoza; quizá el emperador y sus magos creyeron que la inmortalidad es intrínseca y que la corrupción no puede entrar en un orbe cerrado. Quizá el emperador quiso recrear el principio del tiempo y se llamó Primero, para ser realmente primero, y se llamó Huang Ti, para ser de algún modo Huang Ti, el legendario emperador que inventó la escritura y la brújula. Este, según el Libro de los Ritos, dio su nombre verdadero a las cosas; parejamente Shih Huang Ti se jactó, en inscripciones que

Nemrégiben olvastam, hogy ugyanaz az ember rendelte el a szinte végtelen hosszúságú Kínai Fal építését —nevezetesen Si huang-ti, az első Császár—, aki annak idején megparancsolta, hogy égessék el az uralkodása előtt íródott könyveket. Megmagyarázhatatlan módon örömmel töltött el, egyszersmind nyugtalanított is, hogy egyetlen személytől indult ki ama két hatalmas művelet —öt-hatszáz mérföldnyi kőfal építése a barbárok feltartóztatására, s a történelem, tehát a múlt kíméletlen megsemmisítése—, amely valamiképpen attribútuma lett az említett uralkodónak. Ebben az írásban azt igyekszem feltárni, milyen okok válhattak ki bennem efféle érzéseket.

Történelmi szempontból nincs rejtély a két intézkedésben. Si huang-ti, azaz Csin uralkodója, aki a Hannibál vezette pun háborúk idején élt, térdre kényszerítette a Hat Fejedelemséget, s eltörölte a hűbériséget; azért építtette a falat, mert az védte a birodalmát; azért égettette el a könyveket, mert az ellenzék azokra hivatkozva dicsőítette az előző császárokat. A könyvégetés és az erődítményépítés megszokott uralkodói feladat; Si huang-ti esetében csupán a méretek páratlanok. Legalábbis ezt állítja néhány sinológus, én ellenben úgy érzem, hogy az imént felsorolt tények nem tekinthetők pusztán két jelentéktelen döntés szélsőséges avagy túlzó megvalósításának. Egy-egy kert vagy gyümölcsös körülkerítése valóban mindennapi dolog; egy birodalomé azonban már nem. És az a kíváncsóság, hogy a leghagyományőrzőbb faj mondjon le —mitikus vagy valóságos— múltjának emlékeiről. Háromezer éves történelemre tekinthettek vissza a kínaiak (s ez alatt az idő alatt élt a Sárga Császár, Csuang-ce, Konfuciusz, Lao-ce), amikor Si huang-ti úgy döntött, hogy vele kezdődik a történelem.

Si huang-ti már annak előtte száműzetésre ítélte tulajdon édesanyját, mondván, hogy feslett erkölcsű; az ortodoxok csupán irgalmatlanságot láttak ebben a kegyetlen döntésben; Si huang-ti talán azért akarta eltüntetni a kánoni könyveket, mert vádlónak találta őket; Si huang-ti talán egyetlen emlék miatt akarta megsemmisíteni az egész múltat: anyja gyalázata miatt. (Semmiiben sem különbözik tőle az a judeai király, aki egyetlen gyermek miatt leöletett minden csecsemőt.) Ez már elfogadható feltevés, csak hogy hiányzik belőle a mítosz másik oldala, a fal. A történészek szerint Si huang-ti megtiltotta, hogy bárki is beszéljen a halálról, kereste-kutatatta a halhatatlanság elixírjét, visszavonult egy jelképes formájú palotába, amelyben annyi szoba volt, ahány nap van egy évben; ezek az adatok azt sejtetik, hogy a falépítést és a könyvégetést amolyan mágikus sorompónak szánta a Császár, hogy térben, illetve időben feltartóztassa a halált. Minden dolog —írta Baruch Spinoza— önnön létében akar fennmaradni; meglehet, hogy mágusaival egyetemben lényegi tulajdonságnak tartotta a Császár a halhatatlanságot, s úgy vélte, hogy zárt rendszerbe nem hatolhat be a romlás. Lehet, hogy az idő kezdetét akarta újratementeni a Császár, azért adta magának az Első nevet, hogy valóban a legelső legyen, egyszersmind azért vette fel a huang-ti nevet, hogy valamiképpen azonosuljon a hajdani,

perduran, de que todas las cosas, bajo su imperio, tuvieran el nombre que les conviene. Soñó fundar una dinastía inmortal; ordenó que sus herederos se llamaran Segundo Emperador, Tercer Emperador, Cuarto Emperador, y así hasta lo infinito... He hablado de un propósito mágico; también cabría suponer que erigir la muralla y quemar los libros no fueron actos simultáneos. Esto (según el orden que eligiéramos) nos daría la imagen de un rey que empezó por destruir y luego se resignó a conservar, o la de un rey desengañado que destruyó lo que antes defendía. Ambas conjeturas son dramáticas, pero carecen, que yo sepa, de base histórica. Herbert Allen Giles cuenta que quienes ocultaron libros fueron marcados con un hierro candente y condenados a construir, hasta el día de su muerte, la desafortunada muralla. Esta noticia favorece o tolera otra interpretación. Acaso la muralla fue una metáfora, acaso Shih Huang Ti condenó a quienes adoraban el pasado a una obra tan vasta como el pasado, tan torpe y tan inútil. Acaso la muralla fue un desafío y Shih Huang Ti pensó: "Los hombres aman el pasado y contra ese amor nada puedo, ni pueden mis verdugos, pero alguna vez habrá un hombre que sienta como yo, y ése borraré mi memoria y será mi sombra y mi espejo y no lo sabrá." Acaso Shih Huan Ti amuralló el imperio porque sabía que éste era deletable y destruyó los libros por entender que eran libros sagrados, o sea libros que enseñan lo que enseña el universo entero o la conciencia de cada hombre. Acaso el incendio de las bibliotecas y la edificación de la muralla son operaciones que de un modo secreto se anulan.

La muralla tenaz que en este momento, y en todos, proyecta sobre tierras que no verá, su sistema de sombras, es la sombra de un César que ordenó que la más reverente de las naciones quemara su pasado; es verosímil que la idea nos toque de por sí, fuera de las conjeturas que permite. (Su virtud puede estar en la oposición de construir y destruir, en enorme escala.) Generalizando el caso anterior, podríamos inferir que *todas* las formas tienen su virtud en sí mismas y no en un "contenido" conjetural. Esto concordaría con la tesis de Benedetto Croce; ya Pater, en 1877, afirmó que todas las artes aspiran a la condición de la música, que no es otra cosa que forma. La música, los estados de felicidad, la mitología, las caras trabajadas por el tiempo, ciertos crepúsculos y ciertos lugares, quieren decirnos algo, o algo dijeron que no hubiéramos debido perder, o están por decir algo; esta inminencia de una revelación, que no se produce, es, quizá, el hecho estético.

legendás Huang Ti császárral, az írás és az iránytű feltalálójával. A *Szertartások könyve* szerint az egykori Huang Titól kapták a dolgok az igazi nevüket; a fennmaradt feliratok tanúsítják, hogy Si huang-ti pedig azzal kérkedett, hogy uralma alatt minden a legmegfelelőbb nevet viselte. Vágyálma volt, hogy halhatatlan dinasztiát alapít; elrendelte, hogy utódait Második Császárnak, Harmadik Császárnak, Negyedik Császárnak nevezzék, és így tovább a végtelenségig... Mágikus célt említettem az imént; ám ugyanígy az is feltételezhető, hogy nem egyszerre ment végbe a falépítés és a könyvégetés. Ez pedig — attól függően, milyen sorrendet választunk — vagy egy olyan királyt tár elénk, aki rombolással kezdte az uralkodását, majd megelégedett a meglévő javak megóvásával; vagy egy olyat, aki kiábrándultságában megsemmisített mindent, amit korábban védelt. Mindkét feltételezés drámai erejű, de tudtommal semmiféle történelmi alapjuk sincs. Herbert Allen Giles leírja, hogy a könyvrejtegetőket tüzes vassal megbélyegezték, s büntetésként haláluk napjáig amaz irtatlan fal építésén kellett dolgozniuk. Ez az adat egy újabb értelmezést enged avagy tűr meg. Lehet, hogy a fal csak metafora volt, lehet, hogy Si huang-ti a múlt imádóit olyan munkára ítélte, amely éppolyan végtelen, bárgyú és hasztalan, mint maga a múlt. Si huang-ti talán kihívást látott a falban, s így gondolkodott: „Szeretik a múltat az emberek, s ez ellen semmit sem tehetek, se én, se a hóhéraim, ám lesz egyszer egy férfiú, aki ugyanígy érez majd mint én, ő eltünteti majd az emlékeket, s anélkül, hogy gyanítaná, az árnyékom, a tükörképem lesz.” Lehet, hogy Si huang-ti azért vont falat a birodalma köré, mert sebezhetőnek tartotta, s azért vettette tüzre a könyveket, mert tudta, hogy szent művek, azaz olyan könyvek, amelyek tanítása nem más, mint amit az egész világegyetem vagy épp az emberi tudat tanít. Az is lehetséges, hogy a könyvtáregés és a falépítés két olyan művelet, amely titokzatos módon kioltja egymást.

Amaz idővel dacoló fal — mely most és mindenkor valóságos árnyékvonalat vet arra a földre, amelyet már sosem lárendelte, hogy a legbecsesebb nemzet felégesse a múltját; valószínű, hogy függetlenül a lehetséges értelmezésektől ez a gondolat önmagában is megindító. (Talán a nagyméreyű építés, illetve rombolás szembeállítás a fő erénye.) Altalánosítva az iménti példát, arra a következtetésre juthatunk, hogy *minden* formának önmagában keresendő az értéke, nem pedig feltételezett „tartalmában”. Ez egybe is vágná Benedetto Croce elméletével; Pater már korábban, 1877-ben kifejtette, hogy minden művészet zene szeretne lenni, lévén, hogy az tiszta forma. A zene, a boldogság percei, a mitológia, az idő edzette arcok, egy-egy alkonyat vagy hely mind mondani akar nekünk valamit, vagy mondott is valamit, amit nem kellett volna elszalasztanunk, vagy épp most készül hozzánk szólni; talán egy-egy küszöbön áló — ám be nem következő — revelációnak eme közelségében rejlik az esztétikum.

Voices

REVISTA DEL COLEGIO DE TRADUCTORES PÚBLICOS
DE LA CIUDAD DE BUENOS AIRES